

21. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 р.
22. Литвак О. Загальнотеоретичні підвалини спеціально-кримінологічного запобігання злочинності / О. Литвак // Право України. — 2001. — № 5. — С. 97-103.
23. Яковлев А. М. Индивидуальная профилактика преступного поведения / А. М. Яковлев. — Горький, 1977. — 253 с.
24. Нікітенко С. В. Профілактика корисливих та корисливо-насилницьких злочинів, скоєних жінками на тлі наркоманії : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Нікітенко Станіслав Володимирович. — Харків : Національний університет внутрішніх справ України, 2004. — 214 с.
25. Литвак О. М. Державний контроль над злочинністю : кримінологічний аспект: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 — Харків, 2002. — 35 с.
26. Ведерникова О. Н. Теория и практика борьбы с преступностью в Великобритании / О. Н. Венедиктова. — М. : Российская криминологическая ассоциация, 2001. — 344 с.

УДК 342.951 : 351.82

Калатур М. В., начальник факультету підготовки працівників слідства ННПФСКМ НАВС, к.ю.н.;
Білик В. М., доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС справ, к.ю.н.

Політика держави у протидії нелегальній міграції

В статті зроблена спроба розкрити сучасний стан нелегальної міграції, роль в цьому держави України, громадських організацій щодо протидії нелегальній міграції під кутом розуміння цієї проблеми не тільки для України, а і інших держав. Також наголошується на тому, що Україна притримується міжнародних норм вимог Євросоюзу, чинного законодавства з метою прояву гуманності відносно нелегальних мігрантів і розуміння проблем тих людей які стали нелегальним мігрантами.

Ключові слова: міграція, нелегальна міграція, легальні мігранти, напівлегальні мігранти, геополітичне становище України, роль церкви, «чорний» ринок послуг, реадмісія, примусове видворення, адміністративний суд.

В статье сделана попытка раскрыть современное состояние нелегальной миграции, роль в этом государства Украины, общественных организаций по противодействию нелегальной миграции под углом понимания этой проблемы не только для Украины, а и других государств. Также подчеркивается, что Украина придерживается международных норм требований Евросоюза, действующего законодательства с целью проявления гуманности в отношении нелегальных мигрантов и понимания проблем тех людей которые стали нелегальным мигрантами.

Ключевые слова: миграция, нелегальная миграция, легальные мигранты, полулегальные мигранты, геополитическое положение Украины, роль церкви, «черный» рынок услуг, реадмиссия, принудительное выдворение, административный суд.

This paper attempts to reveal the current state of illegal immigration, the role of Ukraine in the State, civil society organizations to combat illegal immigration at an angle of understanding of the problem, not only for Ukraine but also other countries. Also emphasizes the fact that Ukraine follows the international standards requirements of EU current legislation to the manifestation of humanity with respect to illegal immigrants and understanding of the problems of the people who were illegal immigrants.

Keywords: migration, illegal immigration, legal immigrants, migrants semi geopolitical situation of Ukraine, the role of the church, «black» market services, readmission, forced expulsion, the administrative court.

Актуальність досліджуваної проблематики. Актуальність теми, щодо протидії нелегальній міграції на сьогодні надзвичайно актуальна і перш за все наміром України як держави вступити до Європейського союзу. Європейські перспективи України вимагають від державних органів влади діяти виважено і відкрито дотримуючись норм міжнародного права щодо міграційних процесів.

Термін «міграція» за своїм змістом це переміщення, переселення людей, етносів, окремих представників етносів із зміною постійного місця проживання або з поверненням до нього. Переселення відбувається як всередині самої країни так із однієї країни в іншу.

Фізичні особи які перетинають державні або адміністративно-територіальні кордони з метою місця проживання назавжди або на певний час прийнято називати мігрантами.

За правовою ознакою їх можна поділити на легальних, напівлегальних, нелегальних і транзитних. Легальні мігранти перетинають міжнародні кордони на законних підставах, напівлегальні мігранти в'їжджають у країну на законних підставах, а в подальшому відмовляються виїхати на свою батьківщину і залишаються у країні перебування. Транзитні мігранти прямують з держави перебування до країни призначення, при цьому перетинаючи кордон інших країн, маючи дозвіл перетнути останній за певний час, тобто мають транзитні в'їзні візи.

Нелегальні мігранти залишають країни постійного проживання, проникаючи на територію інших держав без офіційного дозволу, тобто без візи на вїзд до неї. Дослідження проведені різного роду як державними органами, так і громадськими організаціями свідчать, що більшість з них є економічними мігрантами. Тобто шукають кращої долі в економічно розвинених державах Європи і, перш за все, роботу.

Саме тому, **метою статті** є дослідження в межах визначених рамок незаконної нелегальної міграції та визначення політики держави у її протидії.

Ця проблема є досить актуальною і вже досліджувалася вітчизняними та зарубіжними науковцями. Слід відзначити роботи О. Бандурки, Р. Гранта, Д. Джохара, К. Джоунз-Паулі, О. Джузі, В. Колпакова, М. Коржанського, О. Кузьменко, М. Лошицького, М. Мельника, А. Мозоль, Н. Нижник, В. Олефіра, Ю. Римаренка та інших.

Незаконна міграція на міжнародному рівні досить поширене явище, воно охоплює практично всі регіони світу.

Серед причин такої міграції крім економічних підстав виділяються й такі, що обмежують міграційну політику, оскільки міграційні потоки взаємодіють і з соціальною ситуацією держави-походження, держави-транзиту та держави-реципієнта.

Нелегальна міграція, у першу чергу, є значним криміногенним фактором, що впливає на зростання злочинності, поширення венеричних хвороб і СНІДу, нелегального ринку праці. Таке територіальне переміщення осіб (іноземних громадян і осіб без громадянства) до іншої держави порушує норми міжнародного права та національного права держави до якої вони прибувають.

Так, на Луганщині Службою безпеки України ліквідовано канал незаконного переправлення іноземних громадян через державний кордон України, організований жителями області.

Встановлено, що ідея заробляти на нелегальному переправленні осіб через державний кордон України виникла у 40-річного громадянина Грузії, який проживав на Луганщині.

Наприкінці літа учасники злочинного формування були затримані співробітниками СБУ та прикордонниками разом з трьома іноземними громадянами – жителями Росії і Грузії.

Провідники намагалися переправити нелегалів через державний кордон України – з Міловського району в смт. Чертково Ростовської області поза пунктами пропуску та без документів [1].

Зокрема порушуються норм, що встановлюють порядок в'їзду і виїзду з країни, візовий режим, заняття трудовою, підприємницькою діяльністю тощо.

Нелегальна міграція (за юридичним визначенням) – це соціально-правове явище, що включає нелегальне перетинання державного кордону поза пропускними пунктами або з використанням фальшивих документів, візи; самостійне або за допомогою третіх осіб проживання на території країни без належного дозволу компетентних державних органів з метою поліпшення власного становища чи становища своєї родини, нерідко з метою захисту своїх політичних чи релігійних переконань.

На підтвердження Євроінтеграційних настроїв дотримання міжнародних норм у протидії нелегальній міграції Українські церкви сподіяли делегацію до Брюсселя, попередньо підготувавши короткий, яскравий і цікавий документ «Звернення до народу України з приводу Європейських перспектив України» цікавий тим, що його підписали глави всіх основних українських конфесій, включаючи предстоятеля УПЦ митрополита Володимира (Сабодана). Глави церков переконують свій народ у тому, що Європа – наш спільний дім, як пише Катерина Щоткіна у статті «Патріарх Кирило та Євроінтеграція: атака чи вичікування?»: «...Українські православні церкви виконують ще одну формальну вимогу... щодо єдності, узгодженої позиції всіх трьох гілок українського православ'я ... і підписання угоди про асоціацію з Євросоюзом підстав буде навіть більше» [2]. Такі дії Українського православ'я на майбутнє будуть сприяти усунення причин нелегальної міграції.

Нелегальна міграція в Україні має тенденцію до зростання. Це стосується діяльності злочинних угруповань з нелегального перевезення іноземців через територію України, поширення наркоманії, контрабанди зброї, підробки документів для в'їзду, виїзду з України та перебування в ній, торгівлі людьми тощо.

За даними Міжнародного комітету ООН з контролю за наркотиками Україна посідає 78-ме місце у світі за показниками доступності знеболювальних засобів для населення. Офіційно на обліку в МВС перебуває близько 150 тис. наркоманів. За даним міжнародних організацій ВООЗ та UNALDS, тільки ін'єкційних наркоманів у нас близько 425 тис. Щорічно їх кількість збільшується на 8-10%. Зараз найсильнішим і найнебезпечнішим став, так званий, «крокодил», що прийшов до нас з Росії і перебирається, зокрема, через нелегалів в Європу. Це саморобний наркотик, його ще називають наркотик для бідних, або пролетарським, оскільки приготування його досить дешево. З метою протидії контрабандного переміщення наркотиків у рамках угоди з країнами СНД проводиться міждержавна комплексна операція «Канал», до якої залучені правоохоронні органи республік Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан та Російської Федерації [3].

Геополітичне становище України, розвинуті транспортні комунікації, порівняно м'який візовий режим є сприятливими факторами для вибору держави як транзитної території для подальшого проходження у країни Західної Європи. Так, спроба осісти в Україні рівняється лише 3-5 % нелегальних мігрантів, затриманих правоохоронними

органами.

У попередні роки значну частину нелегальних мігрантів складали порушники-одинаки, нині 90 % це члени організованих груп. Вони пересуваються заздалегідь розробленим маршрутом за допомогою злочинних структур, які на кожній ділянці шляху забезпечують мігрантам за обумовлену плату житло, транспорт, провідників, підроблені документи [4].

Процес нелегального проникнення на територію України носить, як правило, організований характер. Це проявляється у створенні і функціонуванні так званих каналів нелегальної міграції. В Україні вже сформувався «чорний» ринок послуг у цій сфері. Нині може йтися про так званій різновид міграції як кримінальна, що відрізняється кримінальними (злочинними) цілями приїзду, іншими словами, це міграція, що переслідує анти суспільні інтереси, мотивами є вчинення злочинів. Так, по факту організації і незаконного переміщення через державний кордон України групи осіб (нелегальних мігрантів) у жовтні 2013 року СБУ в Луганській області було порушене кримінальне провадження за ч. 3 ст. 332 КК України. Таким чином, був переkritий канал нелегальної міграції через територію України [1].

Останніми роками географія нелегальної міграції до України змінюється. Якщо раніше основну групу затриманих складали вихідці з Індії, Пакистану й Бангладеш, то тепер це переважно громадяни країн СНД та Грузії, а також мешканці Афганістану й Сомалі. Наприклад, 2012 року за незаконний перехід кордону було затримано 2,5 тисячі людей. 30 відсотків із них – громадяни Молдови, 21 відсоток – Росії [5].

Активно заявляє про себе і кримінальна міграція. Таке поняття прийняте кримінологами для виділення контингентів мігрантів, що прибувають із злочинним цілями. Як приклад, затримання банди Дікаєва осінню 2012 року в місті Одеса. 4 жовтня 2013 року на україно-російському пропускному пункті «Бачівськ» Сумської області нелегал підірвав на собі бомбу. Сам загинув і тяжкі поранення отримало два прикордонники [6].

Сприяє зростанню нелегальної міграції в Україні так звані «земляцтва» та діаспори. Вони надають тимчасові притулки для нелегальних мігрантів за відповідну грошову винагороду. Діяльність «земляцтв», діаспор нерідко характеризують за даними міліцейської статистики підпільною економічною діяльністю у тому числі наркобізнес, проституція, азартні ігри, рекет тощо.

Нелегальна міграція масово проявляється у великих містах, у прикордонних зонах, які є місцем переправлення нелегальних мігрантів до Європи. В сільській місцевості нелегальні мігранти залишаються на постійне проживання, або отримали статус біженця і займаються більшістю сільгоспвиробництвом.

З метою виконання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Конвенції про статус біженців, Законів України «Про правовий захист іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» протидія нелегальній міграції в державі покладається безпосередньо на Державну міграційну службу, Адміністрацію державної прикордонної служби України, Службу безпеки України, МВС України.

Правовою основою протидії нелегальній міграції крім конституційних норм є Закони України: «Про громадянство України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про Державну прикордонну службу України», Кодекс адміністративного судочинства України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також

нормативно-правові акти, зокрема «Інструкція про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства».

Під примусовим видворенням слід розуміти систему адміністративно-правових заходів, спрямованих на примушування, іноземців та осіб без громадянства покинути територію України всупереч їх волі і бажанню.

Суб'єктами протидії незаконній міграції є Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України, Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, громадські організації, представництва Міжнародних організацій.

Незаконна (нелегальна) міграція є незаконне переміщення через державний кордон фізичних осіб. Ця категорія осіб є однією з найбільш уразливих і потребує захисту. Діючі міжнародні та регіональні норми у сфері прав людини та трудової діяльності забезпечують не в повній мірі гарантії мігрантам. Відповідно до таких норм кожна окрема особа має право на захист у будь-якій країні світу. Роль державних і правоохоронних органів є пріоритетною. В Україні ці функції покладено на Державну міграційну службу України, Державну прикордонну службу України, Службу безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України.

На етапі боротьби з нелегальною міграцією є реадмісія — це процес повернення, приймання та транзит нелегальних мігрантів до країни з якої вони прибули. 15 січня 2008 року Верховна Рада України ратифікувала угоду між Україною та Євросоюзом про реадмісію [7]. Відповідно до угоди уніфіковані процедури та правила реадмісії. Відповідно Україна взяла на себе відповідальність за врегулювання питань щодо повернення нелегалів, натомість ряд держав спростили візовий режим (Чорногорія, Ізраїль).

Разом з тим Україні створили низку проблем щодо витрачання бюджетних коштів та утримання нелегалів. Угоди про реадмісію Україна уклала з Королівством Норвегія, Королівством Данія, Російською Федерацією, Турецькою Республікою, Швейцарською Федеральною Радою, Республікою Болгарія, Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Республікою Молдова, Республікою Польща, Угорською Республікою, Соціалістичною Республікою В'єтнам, Туркменістаном, Республікою Узбекистан, Грузією) [8].

У співпраці боротьби з незаконною міграцією та організованою злочинністю стало підписання угоди між урядами України та Російської Федерації про реадмісію [9]. Сьогодення уже вимагає створення єдиного реадмісійного простору не тільки України з Євросоюзом, а і з державами СНД, Митним союзом.

Специфіка реадмісії як адміністративно-правового механізму протидії незаконній міграції пов'язана з міграційно-правовою політикою, так як тут задіяні різні сфери суспільства.

Вирішення проблеми міграції є одним з пріоритетних напрямів державної як внутрішньої так і зовнішньої політики. Назріла необхідність у співпраці з Євросоюзом виробити такі міжнародно-правові норми, які в реальному часі активно протидіяли б нелегальній міграції.

Разом з тим, зацікавленість держав сусідів з Україною не завжди сприяє одночасній протидії незаконній міграції. За повідомленням «Інтерфакс-Україна» Росія ігнорує Угоду про реадмісію, укладену з Києвом ще у 2012 році. Росія відмовляється приймати нелегальних мігрантів, які потрапляють в Україну з території Російської Федерації. Прояви таких дій спостерігаються і на сьогодні. Можливо, Російська Федерація напередодні зимових Олімпійських ігор активно витісняє мігрантів і не

хоче їхнього повернення на свою територію, Україна ж «стає заручником ситуації». Не дивлячись на те, що Угода про реадмісію із Російською Федерацією було підписано 22 жовтня 2012 року і набула чинності 8 серпня 2013 року [10].

Таким чином можна зробити **висновок**, що не дивлячись на ряд прогалин у законодавстві, ряду неузгодженості дій з іншими державами щодо нелегальних мігрантів, Україна як держава притримується міжнародних норм вимог Євросоюзу, чинного законодавства з метою прояву гуманності відносно нелегальних мігрантів і розуміння проблем тих людей які стали нелегальним мігрантами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. В Луганской области СБУ пресекала канал нелегальной миграции через территорию Украины [Електронний ресурс] : Судебно-юридическая ON LINE газета. – 6 окт. 2013. – Режим доступу до газети : <http://sud.ua/news/2013/10/06/55495-v-lyganskoj-oblasti-sby-preseka-kanal-nelegalnoj-migratsii-sicherez-territoriyu-ukraini>.
2. Патріарх Кирило та євроінтеграція: атака чи вичікування? [Електронний ресурс] : Катерина Щоткіна / «Дзеркало тижня. Україна» – 4 жовт. 2013. – № 36. – Режим доступу до газети : http://gazeta.dt.ua/internal/patriarh-kirilo-ta-yevrointegraciya-ataka-chi-vichikuvannya-_html.
3. «Крокодил» в Україні. Аптечна наркоманія набирає обертів [Електронний ресурс] : Сергій Гордієнко / «Дзеркало тижня. Україна» – 4 жовт. 2013. – № 36. – Режим доступу до газети : http://gazeta.dt.ua/socium/krokodil-v-ukrayini-_html.
4. Мозоль А.П. Кримінологічні проблеми нелегальної міграції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.П. Мозоль. – К., 2002. – 18 с.
5. Географія нелегальної міграції до України зазнала змін [Електронний ресурс] : Олександра Індюхова, Аніта Грабська / Deutsche Welle. – 23 серп. 2013. – Режим доступу: <http://dw.de/p/19VJv>.
6. На українсько-російському кордоні нелегал підірвав на собі бомбу: є жертви [Електронний ресурс] : ТСН. – 4 жовт. 2013. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/na-ukrayinsko-rosiyskomu-kordoni-nelegal-pidirvav-na-sobi-bombu-ye-zhertvi-314195.html>.
7. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб: Закон України від 15 січ. 2008 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/mai№>.
8. Реадмісія [Електронний ресурс] : Державна міграційна служба Україн. – Режим доступу : <http://dmsu.gov.ua/normativna-baza/mizhnarodni-dokumenty/readmisiia>.
9. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про реадмісію: Закон України від 5 черв. 2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/mai№>.
10. Росія відправляє нелегальних мігрантів в Україну [Електронний ресурс] : ДЖЕРЕЛО: ТВІ. – 20 лист. 2013. – Режим доступу : http://tvi.ua/new/2013/11/20/rosiya_vidpravlyaye_nelegalnykh_migrantiv_v_ukrayinu.

